

Nd.

44. Frumvarp til laga

[42. mál]

um breyting á lögum nr. 31 27. júní 1941, um utanríkisráðuneyti Íslands og fulltrúa þess erlendis.

Flm.: Magnús Kjartansson, Lúðvík Jósefsson, Hannibal Valdimarsson.

1. gr.

Á eftir 1. gr. laganna komi ný grein, sem orðist svo:

Um allar meiri háttar ákvarðanir í utanríkismálum skal ráðuneytið hafa samráð við utanríkismálanefnd Alþingis, bæði meðan Alþingi er að störfum og milli þinga.

Sendinefnd Íslands á Allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna er skipuð af ráðherra til eins árs í senn, og skulu þingflokkarnir hafa rétt til að tilnefna einn fulltrúa hver í nefndina.

Árlega skal ráðherra gefa Alþingi skýrslu um viðhorf ríkisstjórnarinnar til utanríkismála og um störf íslensku sendinefndarinnar á þingi Sameinuðu þjóðanna, ásamt rökstuddri greinargerð um afstöðu Íslands til einstakra mála á þinginu.

2. gr.

Fyrsti málsliður í 2. gr. laganna, sem lagt er til að verði 3. gr., orðist svo:

Ríkisstjórnin ákveður, að fengnu samþykki alþingis, á hvaða stöðum skuli vera sendiráð.

3. gr.

Þegar lög þessi hafa hlotið staðfestingu, skal fella meginmál þeirra inn í lög nr. 31 27. júní 1941 og gefa þau út með fyrirsögninni: Lög um meðferð íslenskra utanríkismála.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er að meginefni samhljóða frumvarpi, sem flutt var á síðasta þingi af Ragnari Arnalds, Einari Olgeirssyni og Lúðvík Jósefssyni, en hlaut þá ekki þinglega afgreiðslu.

Mjög er misjafnt, hvaða mál koma til kasta Alþingis. Á sumum sviðum er Alþingi ætlað að taka ákvarðanir jafnvel um hin smæstu framkvæmdaatriði, en um önnur mál, einnig hin veigamestu, hefur ríkisstjórnin vald til að skera úr að Alþingi fornspurðu. Meðal þeirra málaflokka, sem Alþingi hefur allt of lítil afskipti af, eru utanríkismál, og stafar sú tilhöggun eflaust af því, að tiltölulega skammt er síðan Íslendingar tóku sjálfir við stjórn utanríkismála sinna, svo að ekki var um forna hefð að ræða á því sviði. Frumvarpi þessu er ætlað að stuðla að því, að hinir kjörnu fulltrúar þjóðarinnar á Alþingi eigi þess mun meiri kost en verið hefur að taka þátt í að móta stefnuna í utanríkismálum, en með slíkri tilhöggun mun allur almenningur einnig eiga auðveldara með að fylgjast með þeim orlagaríku vandamálum og taka þátt í umræðum um þau.

Í frumvarpinu er í fyrsta lagi áréttað lagaboð, sem nú er í þingsköpum Alþingis: „Utanríkismálanefnd starfar einnig milli þinga, og skal ráðuneytið ávallt bera undir hana utanríkismál, sem fyrir koma milli þinga.“ Þetta skýlausa lagaákvæði í 16. gr. þingskapa hefur verið þverbrotið hvað eftir annað á undanförunum árum, og er mál, að þeim lögbrotum linni. Þetta ákvæði þingskapa hefur almennt verið skilið svo, að ríkisstjórninni bæri ekki aðeins skylda til að bera undir utanríkismálanefnd þá samninga, sem Alþingi verður að samþykkja, heldur og sérhver meiri háttar utanríkismál. Í frumvarpinu er tekið fram, að þessi skylda hvíli á ríkisstjórn bæði milli þinga og meðan þing situr.

Þá er lagt til í frumvarpinu, að hver stjórnmalaflokkur á Alþingi eigi rétt til að tilnefna einn fulltrúa í sendinefnd Íslands á Allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna. Í haust hafði utanríkisráðherra þennan hátt á, og ber að fagna því. Hins vegar er eðlilegt, að þetta sjálfsagða atriði sé fest í lögum, svo að það verði ekki háð breytilegum viðhorfum þeirra manna, sem gegna störfum utanríkisráðherra hverju sinni.

Enn er það lagt til í frumvarpinu, að ráðherra verði falið að birta Alþingi árlega skýrslu um utanríkismál. Utanríkismál hafa verið miklum mun minna rædd á Alþingi Íslendinga en á þjóðþingum nálægra landa; það er til að mynda afar fátítt, að Alþingi sé greint frá afstöðu fulltrúa Íslands í alþjóðasamtökum, þ. á m. á Allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna. Því er lagt til, að ráðherra flytji árlega ýtarlega skýrslu um utanríkismál, svo að alþingismenn eigi kost á að rökræða þau mikilvægu verkefni.

Að lokum er lagt til í frumvarpinu, að ákvarðanir um stofnun sendiráða erlendis skuli bornar undir Alþingi til samþykkis eða synjunar. Skipulag utanríkisþjónustunnar er að sjálfsögðu mjög veigamikill þáttur utanríkismála. Íslendingar geta af augljósum ástæðum aðeins haft takmarkaðan fjölda sendiráða erlendis, en þeim mun mikilvægara er, að þau séu ákveðin af fyrirhyggju. Það er mál manna, að skipulag utanríkisþjónustunnar sé nú orðið mjög úrelt og að tímabært sé að endurskoða það frá grunni með tilliti til breyttra aðstæðna. Virðist sjálfsagt, að Alþingi taki virkan þátt í þeirri endurskoðun.